HĒ THEIA LEITOURGIA TOU HAGIOU APOSTOLOU PETROU...

Chiesa cattolica, Willem : van der Lindt

Η ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΕΤΡΟΥ.

MISSA APOSTOLICA: Seu, Diuinum Sacrificium S. Apostoli PETRI.

Cum Canone Lat. S. Ecclesiæ Rom, & notis.

Βασιλεῖ τ' ἀγαθῷ, κρατερῷ τ' αἰχμητῇ.

LVTETIÆ,
Apud FEDERICVM MORELLVM
Architypographum Regium.
M. D. XCV.

ΕΚ ΤΩΝ ΤΟΥ ΔΙΟΝΥ-
σίου Ἀρεοπαγίτου περὶ θείων ὀνομάτων,
κεφ. γ΄.

Παρῆν καὶ ὁ ἀδελφόθεος Ἰάκωβος
καὶ Πέτρος, ἡ κορυφαία καὶ πρεσ-
βυτάτη τῶν θεολόγων ἀκρότης.

EX B. DIONYSII AREOPAG.
Lib. de diuinis nominibus. Cap. 3.

Aderat vnà Frater Domini Jacobus & Petrus, principalis & antiquißima Theologorum summitas.

Η ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ἁγίου Ἀποστόλου Πέτρου.

CANON Lat. Eccles. Romanæ.

Εὐχὴ εἰς τὸ προσκομίσαι τὸν ἄρτον.

ΩΣ πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη, καὶ ὡς ἀμνὸς ἐναντίον τοῦ κείροντος αὐτὸν ἄφωνος· οὕτως οὐκ ἀνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ· ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ ἡ κρίσις αὐτοῦ ἤρθη· τὴν δὲ γενεὰν αὐτοῦ τίς διηγήσεται; τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος.

[Καὶ εἰς τὸ ἐνῶσαι τὸν οἶνον καὶ τὸ ὕδωρ. λέγει] χ. ἅμα.

Εἷς δὲ τῶν στρατιωτῶν λόγχῃ αὐτοῦ τὴν πλευρὰν ἔνυξε, καὶ εὐθέως ἐξῆλθεν αἷμα καὶ ὕδωρ, τὸ πηγάσαν τὴν τοῦ κόσμου σωτηρίαν.

Εἶτα ποιεῖ τὴν εὐχὴν τῆς προθέσεως.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ προθεὶς ἑαυτὸν ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς, ἔπιδε ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὸν ἄρτον τοῦτον, καὶ ἐπὶ τὸ ποτήριον

CAN. LAT. Eccl. Rom. τοῦτο, καὶ ποίησον αὐτὸ ἄχραντόν σου σῶμα, καὶ τίμιον αἷμα εἰς μετάληψιν ψυχῶν τε, καὶ σωμάτων. ὅτι ἡγίασται καὶ δεδόξασται τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου τοῦ πατρὸς.

Εὐχὴ τοῦ θυμιάματος.

Ο' Θεὸς, ὁ ἅγιος, ὁ ἐν ἁγίοις ἀναπαυόμενος, φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον, αὐτὸς δέσποτα οἰκεία φιλανθρωπία πάριδε ἡμῶν τὰς πολλὰς ἁμαρτίας, καὶ ὡς προσεδέξω τὸ θυμίαμα Ζαχαρίου, οὕτω καὶ ἐκ τῶν χειρῶν ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν πρόσδεξαι τὸ θυμίαμα τοῦτο εἰς ὀσμὴν εὐωδίας, καὶ ποίησον ἔλεος μεθ' ἡμῶν. ὅτι ἡγίασται καὶ δεδόξασται τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου τοῦ.

[καὶ θυμιῶν καλύπτει τὰ δῶρα, λέγων.]

Ἐκάλυψεν οὐρανοὺς ἡ ἀρετή σου κύριε, καὶ τῆς αἰνέσεώς σου πλήρης ἡ γῆ.

[καὶ ἐπάγει λέγων,

Ὁ κύριος ἐβασίλευσεν, ὀργιζέσθωσαν λαοί· ὁ κτλ. Ψαλμὸς.

ILLVSTRISS. AC REVERENDISS. D. PETRO DE GONDY, S. R. E. CARDINALI AMPLISSIMO, PARISIORVM ANTISTITI, OPTIME DE REP. CHRISTIANA MERITO, HANC GRÆCO-LATINAM SANCTÆ DIVI PETRI APOSTOLI LITVRGIÆ EDITIONEM: IO. A SANCTO ANDREA CANONICVS ECCLES. PARISIEN.

DEDICABAT

ΕΥΧΑΡΊΣΤΩΣ.

AN. S. CIↃ IↃ XCV. KAL. OCTOBR.

hunc, & fac eum immaculatum corpus tuum, & pretiosum sanguinem, in perceptionem animarum & corporum: quia sanctificatum atque glorificatum est ter venerandum & magnifice decorum nomen tuum, Patris. [1]

Oratio [2] Thymiamatis, quando thurificatio peragitur.

Deus sancte & in sanctis requiescens, lumen habitans inaccessibile, ipse Domine tua benigna humanitate conniue ad plurima nostra delicta: & sicuti Zakariæ suffitum [3] Thymiamatis suscepisti; sic de manibus nostris, peccatorum, hanc suscipe thurificationem in odorem suauitatis, atque nobiscū fac misericordiam tuam. Quoniam [4] sanctificatum & glorificatum est ter venerandum & magnificum nomen tuum, Patris, &c.

[Post Thymiama obuelat dona, dicens:]
Obtexit Domine cœlos virtus tua, & gloria tua plena est terra. [Post hæc dicit.
Dominus regnauit, irascātur populi. Qui sedes.

1 Desit aliquid Græcè & seq. orationi de Liturgia Chrysostomi supplendū; in qua additur, καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

2 Similis extat oratio Eccl. Rom. in missa Episcop. quæ in quotidiana omittitur.

3 Latinus Canon alludit ad Thymiama illud Aromatumque S. Michael pro Christi Ecclesia offert Deo in Apocalypsi Ambrosianum S. Barnabæ respicit odorem Sanctorum Dei

4 In Episc. Missa Romana est similis inuocatio eodem spectans.

Tum populo aspergit Thymiama: deinde clara voce Diaconus.

Benedic Domine. Sacerdos dicit, *Benedictum Regnum Patris & F.* Diaconus.[1] *In Pace rogemus Dominum pro superna Pace, pro Pace*[2] *N.* Pro hac sacra Domo. pro Patre[3] & Patriarcha nostro venerando. *N.* Pro religiosiss. *Augustis, vt vnà propugnet.* Pro ciuitate hac: *pro aëris tẽperie.* Pro nauigantib. viatoribus, &c. *Vt nos liberemur.* [Sacerdos dicit precem[4] Ingressus. *Here Domine Deus noster qui in Cœlis Angelorum ordines & agmina constituisti* : & quæ sequutur. quere in Liturg. D. Basilij.[5] *Opitulare, salua, miserere.*

[6] *Sanctissimæ.*[7] *Quoniã te decet omnis gloria, honor, &c.*[8] Et statim. *Sapientia recta. &c. Venite adoremus & procidamus ante ipsum.*

[9] *Vnigenitus filius & verbum Dei, &c.*

Deinde

---

1 Ista Litania variant varijs in Christi Ecclesijs, quas Chrysostomiana & Basiliana plurimas habet, & sæpius iterat vt & D. Marci.

2 Similes piorum veterum preces pro salute N. vel N. pro infirmis propter agentib. & similibus, sunt I at secreta, quæ ad Paraseeua spectant, teste D. Aug. Epist. 59 ad Paul. sic & D. Marci Lit. fol. 8 & 10.

3 Obserua hic di stinguі Patrem à Patriarcha, vt vetus illud agnoscas Ecclesia Cathol. discrimen Apost. Pap. Romani oecumen. à Patriarcha Topico.

4 Ecclesia Medîolan. vocat Ingressum, Rom. Introitum.

5 Vox est Diaconi apud D. Basil.

6 Extat integra in D. Ias. Litur.

7 Habetur tota in Chrysostom.

8 Vox Diaconi

9 Relegat ad orationem Græcam, quæ extat in Chrysostom. & D. Ias.

[καὶ θυμιᾷ τὸν λαόν.

(εἶτα ἐκφώνως ὁ διάκονος)

Εὐλόγησον δέσποτα. (ὁ ἱερεὺς λέγει,)

Εὐλογημένη ἡ βασιλεία τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ.

(ὁ διάκονος.)

Ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν, ὑπὲρ τῆς ἄνωθεν εἰρήνης· ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ· ὑπὲρ τοῦ ἁγίου οἴκου· ὑπὲρ τοῦ πατρὸς καὶ πατριάρχου ἡμῶν τοῦδε τοῦ τιμίου. ὑπὲρ τῶν εὐσεβεστάτων· ὑπὲρ τοῦ συμπολεμῆσαι· ὑπὲρ τῆς πόλεως ταύτης· ὑπὲρ εὐκρασίας ἀέρων· ὑπὲρ πλεόντων, ὁδοιπορούντων. ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς

[ὁ ἱερεὺς ποιεῖ εὐχὴν τῆς εἰσόδου]

Δέσποτα κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ καταστήσας ἐν οὐρανοῖς τάγματα καὶ στρατιὰς ἀγγέλων· καὶ τὰ ἑξῆς· ζήτει εἰς τὴν λειτουργίαν τοῦ ἁγίου Βασιλείου.

Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον. Τῆς παναγίας·

Ὅτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα, τιμὴ, καί.

(καὶ εὐθέως·) Σοφία ὀρθή. Δεῦτε προσκυνήσωμεν, καὶ προσπέσωμεν αὐτῷ.

Ὁ μονογενὴς υἱὸς καὶ λόγος τοῦ θεοῦ· ἀθάν.

CAN. LAT. Eccles. Rom.

CAN. LAT. Eccles. Rom. (Εἶτα ὁ ἱερεὺς λέγει λαμπρᾷ τῇ φωνῇ.)

Ο κύριος μεθ' ὑμῶν. (ὁ λαός.) καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου. (Ο ἱερεύς.) εὐξώμεθα. (ὁ λαός.) Κύριε ἐλέησον. γ'.

(Ο ἱερεὺς μεγάλῃ τῇ φωνῇ.)

Παράσχου ἡμῖν κύριε τοῖς δούλοις σου δεξιὰν οὐρανίου βοηθείας, ἵνα σε ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ ἐκζητήσωσι, καὶ ἅπερ ἀξίως αἰτοῦσι καταξιωθῶσι, διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ιησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ ζῇς καὶ βασιλεύεις ὁ θεὸς ἡμῶν εἰς ἑνότητα πνεύματος ἁγίου, εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας. (ὁ λαός.) Αμήν. Αγιος ὁ θεός, ἅγιος ἰσχυρός.

Καὶ τοῦ λαοῦ λέγοντος τὸν τρισάγιον, ὁ ἱερεὺς ἐπεύχεται.

Δέσποτα ὁ θεὸς παντοκράτωρ, ὁ μόνος ἅγιος καὶ ἐν ἁγίοις ἀναπαυόμενος, ὁ ὑπὸ τῶν οὐρανίων δυνάμεων τὸν τρισάγιον ὕμνον προσδεχόμενος, πρόσδεξαι καὶ ἐκ στόματος ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν τὸν τρισάγιον ὕμνον, χαριζόμενος ἡμῖν τὰ ἐλέη σου

Deinde Sacerdos voce clara dicit. *Dominus vobiscum.* Populus. *Et cum spiritu tuo.* Sacerd. *Oremus.* Pop. *Domine miserere.* ter.

Tum Sacerdos alta voce.

Præbe nobis, Domine, seruis tuis dexteram cœlestis auxilij, vt te toto corde perquirant, & quæ dignè postulant consequantur, Per Dominum nostrum IESVM CHRISTVM, *cum quo viuis & regnas* DEVS *noster in vnitate Spiritus sancti, in secula.*

Populus. *Amen.*

Sanctus Deus, Sanctus fortis. †

Et interea dum populus dicit hymnum ter sanctum, precatur Sacerdos.

Domine DEVS *omnipotens, qui solus sanctus, & in sanctis requiescis, & à cœlestibus potestatibus. ter sanctum hymnum suscipis, suscipe & de ore nostro, peccatorum, hunc ter sanctum hymnum, nobis misericordias tuas*

Populi vox est & cantorum. apud D. Iacobum in Lit. & Chrys.

Hæc oratio à Sacerdote dicitur apud Chrys. sed multo est prolixior. Extat & in D. Mar. Liturg.

& miserationes largiens, intercessionibus sanctæ Genitricis Dei, & omniũ sanctorum tuorum. Sacerdos. *Attendamus.* Pax omnibus.
Populus. *Et spiritui tuo.*
Sacerdos. *Sapientia, &c.*
Deinde legit textum Apostolicũ, *Alleluya,* & Euangelium,& statim contentam orationem. *Miserere nostri Deus.* Subditque precem contentæ.

Hæc aliqui arguunt plurimo D.Petri Liturgia paulatim à pijs addita.

Domine Deus noster hanc contentam supplicationem, &c. Quære. supta-scripta est in D.Basilij Liturgia. Ac post precem † & exclamationem statim dicit. *Qui Cherubin, &c. secretò.* Deinde Sacerdos precatur pro seipso, decantato Chetubico hymno, in hunc modum: *Nullus dignus est eorum qui carnalibus cupiditatibus illigati sunt & voluptatibus, &c.*

a Intelligit eam precis partem quæ clara voce profertur, reliqua secreto dicta. Confer Basilium.

† Orationes istæ [illegible]

καὶ τοὺς οἰκτιρμούς σου, πρεσβείαις τῆς ἁγίας θεοτόκου, καὶ πάντων τῶν ἁγίων σου. CAN. LAT. Eccl. Rom.

(Ὁ ἱερεὺς) πρόσχωμεν. Εἰρήνη πᾶσι.

(ὁ λαός) καὶ τῷ πνεύματί σου. (ἱερεὺς) Σοφία.

Εἶτα λέγει προσκείμενον Ἀποστολικὸν ἀνάγν. καὶ εὐαγγέλιον, καὶ εὐθέως ἐκτενῆ, ἐλέησον ἡμᾶς ὁ θεός.

καὶ λέγει εὐχὴν τῆς ἐκτενῆς.

Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν τὴν ἐκτενῆ ταύτην ἱκεσίαν.

Ζήτει. προγεγράφη εἰς τὴν λειτουργίαν τοῦ ἁγίου Βασιλείου. (καὶ μετὰ τὴν εὐχὴν καὶ τὴν ἐκφώνησιν εὐθέως λέγει)

Οἱ τὰ χερουβίμ.

[μυστικῶς]

καὶ λέγει ὁ ἱερεὺς εὐχὴν καθ' ἑαυτοῦ τοῦ χερουβίμ· * ᾀδων οὕτως. * τοῦ χερουβικοῦ ᾀδομένου. ἴσ. ᾀδομένου.

Οὐδεὶς ἄξιος τῶν συνδεδεμένων ταῖς σαρκικαῖς ἐπιθυμίαις καὶ ἡδοναῖς προσέρ.

CAN. LAT. Eccl. Rom. ζήτει. προσεγράφη εἰς τὴν Λειτουργίαν τοῦ ἁγίου Βασιλείου. (καὶ μετὰ τὸ ἀποθέσθαι τὰ ἅγια ἐν τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ ὁ ἱερεὺς νίπτει τὰς χεῖρας αὐτοῦ, λέγων.] Νίψομαι ἐν ἀθώοις τὰς χεῖράς μου· καὶ κυκλώσω τὸ θυσιαστήριόν σου κύριε, τοῦ ἀκοῦσαί με φωνὴν αἰνέσεώς σου.

[καὶ ποιεῖ τρεῖς μετανοίας λέγων,
Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σε, καὶ δύναμις ὑψίστου ἐπισκιάσει σοί. (καὶ εὐθέως ὁ ἱερεὺς ἐκφώνως. Ὁ κύριος μεθ' ὑμῶν. (ὁ λαός,) Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου. (ὁ ἱερεὺς.) Τὰς θύρας, τὰς θύρας. (ὁ λαός.) Πιστεύω εἰς ἕνα θεόν. (ὁ ἱερεὺς) Στῶμεν καλῶς. στῶμεν μετὰ φόβου. (ὁ λαός) Ἔλεον, εἰρήνην. (Ὁ ἱερεὺς λέγει μεγάλῃ τῇ φωνῇ) Θυσίαν κύριέ σοι προσενεχθεῖσαν προσφορὰν ἁγίασον, καὶ δι' αὐτῆς ἡμᾶς ἀσμένως πρόσδεξαι διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ υἱοῦ σοῦ, μεθ' οὗ ζῇς καὶ βασιλεύεις ὁ Θεὸς εἰς ἑνότητα πνεύματος ἁγίου, εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Quære, supraſcripta eſt in Liturgia D. Baſilij. Deinde repoſitis ſacris [donis] in ſacra menſa, Sacerdos lauat manus ſuas, dicens:

Lauabo inter innocentes manus meas, & circumdabo altare tuum, vt audiam vocem laudis tuæ. Tum tres facit pœnitentias, dicens: [1] *Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus altiſſimi obumbrabit tibi.* Mox ſacerdos clara voce: *Dominus vobiſcum.* Populus. *Et cum ſpiritu tuo.* Sacerdos. *Oſtia.* [2] *Oſtia.* Populus, *Credo in vnum Deum.* Sacerdos. *Stemus honeſte: ſtemus cum reuerentia, &c.* Populus: *Miſericordiam: pacem.* Sacerdos alta voce: *Hoſtiam tibi Domine deſtinatam in oblationem ſanctifica, & per eam nos clementer ſuſcipe, per Dominum noſtrum* IESVM CHRISTVM *filium tuum quocum viuis & regnas Deus in vnitate Spiritus S. per omnia ſecula ſeculorum.*

[1] *Vox eſt miniſtrorum Eccleſiæ ad Sacerdos pro ſe illorum precompetentem, apud D. Iacob. & Baſ.*

[2] *Hoc tribuitur Diacono apud D. Baſilium & apud D. Iac legitur. Ad fores, apud D. Chryſoſt. Archidiaconus clamat ad Diaconum fore ſtantem vt cancellorum ianuas claudat.*

Pop. Amen. Sacer. [1] *Sursum corda.* Pop. *Habemus ad Dominum.* Sac. *Gratiarum actiones submittamus Domino Deo nostro.* Pop. *Dignum & iustum est.* Sac. *Verè dignum & iustum est, decorū & salutare, tibi semper & vbique gratiarum actiones submittere, Domine sancte Pater omnia gubernans, omnipotens & æterne Deus per Dominū nostrū* IESVM CHRISTVM, *per quem gloriā tuam laudāt Angeli, adorant Dominationes, tremūt potestates, Cæli cælorúmque virtutes, ac beata Seraphin socia exultatione deseruiunt & colunt: cum quibus & nostras voces vt admitti iubeas deprecamur, supplici confessione dicentes:*

Clara voce. *victorialem hymnum canentes, clamantes.* Populus. *Sanctus, Sanctus, Sanctus, &c.*

Sacerdos deinde orat. *Te igitur benignissime pater per Dominū nostrum* IESVM

[1] *Præfatio est Latina, vt & Mediolanensi Ecclesia quæ ad verbum vbique respondet Latinæ, nisi quod variat Præfationem pro tempore, aut Sanctu. vt & Ecclesia Lat. licet non ita frequenter, potissimum post Pelagij 1. reformationem S. Can. Missæ.*

(ὁ λαός) Ἀμήν (ὁ ἱερεύς) Ἄνω σχῶμεν
τὰς καρδίας ἡμῶν (ὁ λαός) Ἔχομεν
πρὸς τὸν κύριον (ὁ ἱερεύς.) Εὐχαριστίας
ἀναπέμψωμεν κυρίῳ τῷ θεῷ ἡμῶν.
(ὁ λαός) Ἄξιον καὶ δίκαιον (ὁ ἱερεὺς εὔ-
χεται). ὄντως ἄξιον καὶ δίκαιον, πρέπον
τε καὶ σωτηριῶδες, σοὶ ἀεὶ καὶ παν-
ταχοῦ εὐχαριστίας ἀναπέμπειν κύριε
ἅγιε, πάτερ παντοκράτωρ, παντο-
δύναμε καὶ αἰώνιε θεέ, διὰ τοῦ Κυ
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. δι' οὗ τὴν δόξαν
σου αἰνοῦσιν ἄγγελοι, προσκυνοῦσι κυ-
ριότητες, τρέμουσιν ἐξουσίαι, οὐρα-
νοὶ οὐρανῶν τε δυνάμεις, πάντε μακά-
ρια Σεραφὶμ κοινῇ ἀγαλλιάσει λα-
τρεύουσι· μεθ' ὧν καὶ τὰς ἡμετέρας
φωνὰς ἵνα προσδεχθῆναι κελεύσῃς
δεόμεθα, ἱκετικῇ ὁμολογίᾳ λέ-
γοντες, ἐκφώνως, τὸν ἐπινίκιον ὕμνον
ᾄδοντα, βοῶντα (ὁ λαός) ἅγιος, ἅγιος,
ἅγιος. (ὁ ἱερεὺς ἐπεύχεται). Σὲ τοίνυν
ἐπιεικέστατε πάτερ διὰ τοῦ Κυ ἡμῶν

CAN. LAT. Eccl. Ro.
℣. Sursum corda.
Resp. Habemus ad Dominum.
Gratias agamus Dño Deo nostro.
Dignum & iustum est, æquum & salutare. Nos tibi semper & vbique gratias agere, Domine sancte, Pater omnipotens, æterne Deus, per Christum Dominũ nostrum. Per quem Maiestatem tuam laudant Angeli, adorant Dominationes, tremunt Potestates.
Cæli cælorũmque virtutes ac beata Seraphin socia exultatione concelebrant: cum quibus & nostras voces vt admitti iubeas deprecamur, supplicĩ confessione dicentes, Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus, &c. quę seq.
Te igitur clementissime Pater, per Iesum Christum Filium tuum Dominum nostrum,

Ἰησοῦ Χριστοῦ ἱκετεύοντες παρακαλοῦμέν
σε καὶ δεόμεθα, ἵνα προσδεκτέα ἔχῃς
καὶ εὐλογήσῃς ταῦτα τὰ δῶρα, ταύτην
τὴν προσφοράν· ταύτην τὴν ἁγίαν
θυσίαν, τὴν ἀμώμητον. ἐν πρώτοις ἅπερ
σοι προσφέρομεν ὑπὲρ τῆς ἁγίας σου
Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας
εἰρηνεῦσαι, διαφυλάξαι, ἑνῶσαι, κυ-
βερνῆσαι καταξιώσῃς πάντα τὰ πέρα-
τα τῆς γῆς, ἅμα τῷ δούλῳ σου τῷ
Πάπα καὶ Πατριάρχῃ ἡμῶν τῷδε, καὶ
τῆς ἐμῆς ταπεινότητός τε τῆς ἀναξιότη-
τος. μνήσθητι Κύριε τῶν δούλων σου καὶ
τῶν δουλίδων σου, καὶ πάντων τῶν περιεστα-
μένων, ὧν σοι ἡ πίστις δήλη ἐστί, καὶ φα-
νερὰ ἡ πρόθεσις, οἵτινες προσφέρουσι
ταύτην τὴν θυσίαν τῆς αἰνέσεως ὑπὲρ
ἑαυτῶν καὶ τῶν ἰδίων γε πάντων, ὑπὲρ
διαρρύσεως ψυχῶν καὶ σωμάτων· ὑπὲρ
ἐλπίδος, σωτηρίας καὶ ῥώσεως αὐτῶν, σοὶ
ἀποδιδοῦσι τὰς εὐχὰς αὐτῶν τῷ

supplices rogamus ac petimus. [*Osculatur altare.*] uti accepta habeas & benedicas [*Signet ter super oblata*] Hæc † dona, hæc † munera, hæc sancta † Sacrificia illibata [*Extensis manibus prosequitur.*] In primis quæ tibi offerimus pro Ecclesia tua sancta Katholica, quam pacificare, custodire, adunare & regere digneris toto orbe terrarum, vna cum famulo tuo Papa nostro, & Antistite N. & Rege nostro N. & omnibus orthodoxis atque Katholicæ & Apostolicæ fidei cultoribus, *Commemoratio pro vivis.* Memento Domine famulorum famularúmq; tuarũ N. Et omnium quorum tibi fides cognita est, & nota deuotio, pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc sacrificiũ laudis pro se suisque omnibus, pro redẽptione animarũ
suarum, pro spe salutis & incolumitatis suæ, tibique reddunt sua vota

IESVM CHRISTVM *supplices rogamus & deprecamur vt accepta habeas & benedicas hæc dona, hanc oblationem, hanc sanctam hostiam, irreprehensam. Inprimis quæ tibi offerimus pro sancta tua Catholica & Apostolica Ecclesia, pacificare, custodire, adunare, gubernare dignare omnes terrarum fines, vna cum seruo tuo Papa, & Patriarcha nostro N. mèque misero & indigno. Memento*[1] *Domine seruorum tuorum & ancillarum tuarum, & omnium adstantium, quorum tibi fides nota est, & manifesta in te affectio, qui quidem offerunt hanc hostiam laudu pro seipsis, & suis omnibus, pro redemptione animarum & corporum, pro spe salutis & incolumitatis suæ. Tibi reddunt vota sua*

[1] *In Ambrosiano legitur, oratio pro amicis viuis & circumstantibus*

æterno & viuo Deo. Communicantes & memoriam venerantes.

(Aue[1] gratia plena MARIA, Dominus tecum, &c. Clara voce.) *In primis sanctæ, gloriosæ, sémperque Virginis Mariæ, genitricis Domini & Dei & Seruatoris nostri* IESV CHRISTI: *Sed & beatorum tuorum Apostolorum & Martyrum, Petri, Pauli, Andreæ, Iacobi, Ioannis, Thomæ, Philippi, Bartholomæi, Matthei, Simonis, Thaddæi, Lini, Cleti, Clementis, Xysti, Cornelij, Cypriani, Laurentij, Chrysogoni, Ioannis & Pauli, Cosmæ & Damiani, & omnium sanctorum tuorum: Quorum intercessione ac precibus concede, vt in omnibus tua protectione muniamur, adiuti, Per Dominum nostrum* IESVM CHRISTVM.

Hic[2] commemorat dormientes.

[1] Hæc salutatio videtur priuata quorundam pietate S. Canoni inserta, vt & quædam hymnus, Gloria in Excelsis, &c. Agnus Dei Legitur tamen in D. Marci Liturg.

Obserua hic mortuorum memoriam haberi, sed non est in Rom. nec Mediolanensi Canone. In D. Marci Liturgia diserta fit deprecatio pro animabus fratrum nostrorum in fide Christi dormientium vt eis Deus donet requiem.

αἰωνίῳ ζῶντι καὶ ἀληθινῷ θεῷ. κοινωνοῦντες καὶ τὴν μνήμην σεβόμενοι. χαῖρε κεχαριτωμένη Μαρία, ὁ κύριος μετὰ σοῦ (ἐκφώνως) Ἐν πρώτοις τῆς ἁγίας ἐνδόξου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας γεννητρίας τοῦ κυρίου καὶ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. ἀλλὰ μὴν καὶ τῶν μακαρίων σου ἀποστόλων καὶ μαρτύρων, Πέτρου, Παύλου, Ἀνδρέου, Ἰακώβου, Ἰωάννου, Θωμᾶ, Φιλίππου, Βαρθολομαίου, Ματθαίου, Σίμωνος, Θαδδαίου, Νείλου, Κλητοῦ, Κλήμεντος, Ξύστου, Κορνηλίου, Κυπριανοῦ, Λαυρεντίου, Χρυσογόνου, Ἰωάννου καὶ Παύλου, Κόσμα, καὶ Δαμιανοῦ, καὶ πάντων τῶν ἁγίων σου· ὧν τινων τῇ πρεσβείᾳ καὶ ταῖς ἱκεσίαις παράσχου, ἵνα ἐν πᾶσι τῇ σκέπῃ σου φρουρούμεθα, βοηθούμενοι διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἐνταῦθα ἀναφέρει τοὺς κοιμηθέντας.

æterno Deo viuo & vero. *Infra actionem.* Communicantes & memoriam venerantes, in primis gloriosæ sempérque virginis Mariæ, Genitricis Dei & Domini nostri IESV CHRISTI, sed & beatorum Apostolorum ac Martyrum tuorum, Petri & Pauli, Andreæ, Iacobi, Ioannis, Thomæ, Philippi, Bartholomæi, Matthæi, Simonis & Thaddæi Lini, Cleti, Clementis, Xisti, Cornelij, Cypriani, Laurentij, Chrysogoni Ioannis & Pauli, Cosmæ & Damiani, & omnium sanctorum tuorum: quorum meritis, precibúsque concedas, vt in omnibus, protectionis tuæ muniamur auxilio,* Per eundem Chr. Dominum nostrum Amen.

Tenens manus extensas super [illegible] dicit.

Hanc igitur oblationem seruitutis nostræ, sed & cunctæ familiæ tuæ, quæsumus Domine vt placatus accipias, diésque nostros in tua pace disponas, atque ab æterna damnatione Nos eripias, & in Electorum tuorum iubeas grege numerari. Per Christum Dominum nostrum, Amen. Quam oblationem tu Domine in omnibus quæsumus be † nedictam, adscri † ptam, ratam, rationabilem, acceptabiléma que facere digneris, vt nobis Corpus † & San † guis fiat dilectissimi Filij tui Domini nostri IESV CHRISTI. Qui pridie quàm pateretur accepit panem in sanctas ac venerabiles manus suas, & eleuatis oculis in Cœlum ad te Deum Patrem suum omnipotentem, tibi gratias agens bene † dixit, fregit, deditque discipulis suis, dicens,

Ταύτην τοίνυν τὴν προσφορὰν τῆς δουλείας ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ πάσης τῆς λαοῦ σου, ἣν σοι προσφέρομεν, δεόμεθα κύριε ἀσμένως προσδέξαι. Τὰς ἡμέρας ἡμῶν ἐν εἰρήνῃ διοίκησον, ἀπὸ τῆς μελλούσης αἰωνίου κατακρίσεως λύτρωσαι, καὶ εἰς τὴν τῶν ἐκλεκτῶν σου κέλευσον ἀγέλῃ συναριθμηθῆναι. Διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵνα ἐν πᾶσι τῇ σκέπῃ σου, † δεόμεθα, εὐλογημένην, ἀπογεγραπτον, ἐράσμιον, εὐαπολόγητον, προσδεκταίαν τε ποιῆσαι καταξιώσῃς, ἵνα ἡμῖν σῶμα καὶ αἷμα γένηται τοῦ ἀγαπητοῦ σου υἱοῦ, κυρίου δὲ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃς πρὸ μιᾶς ἡμέρας τοῦ πάθους αὐτοῦ λαβὼν ἄρτον εἰς τὰς ἁγίας καὶ ἀχράντους χεῖρας αὐτοῦ, ἄρας τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν οὐρανὸν πρός σε τὸν θεὸν καὶ πατέρα αὐτοῦ τὸν παντοδύναμον, σοὶ εὐχαριστῶν εὐλόγησεν, ἔκλασεν, ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, λέγων·

Hanc igitur oblationem seruitutis nostræ, sed & cunctì populi tui, quam tibi offerimus, quæsumus Domine benigne suscipe, dies nostros in pace dispone, à futura æterna damnatione libera, & in electorum gregem iube connumerari, Per Dominum nostrum IESVM CHRISTVM: *Vt in omnibus tua protectione, quæsumus, benedictam, incirconscriptam, gratam, rationabilem, acceptabilémque facere digneris, vt nobis Corpus & Sanguis fiat dilecti Filij tui, Domini vero nostri* IESV CHRISTI: *Qui pridie eius diei qua passus est, accipiens panem in sanctas & immaculatas manus suas, oculósque in Cœlum leuans ad te Deum & Patrem suum omnipotentem, tibi gratias agens, benedixit, fregit, dedit discipulis suis, dicens:*

non est in Rom. nec Mediolanensi Canone. In D. Marci Liturgia deserta sit deprecatio pro animabus fratrum nostrorum in fide Christi dormientium vt eis Deus donet requiem.

Clara voce. *Accipite, comedite.* Hoc *est Corpus meum, quod pro vobis frangitur.* Deinde continuat secretò. *Similiter rursum, postquam cœnatum erat, accipiens Calicem & gratias agens, benedixit, dedit sanctis suis discipulis dicens,* Clara voce. *Bibite ex eo omnes. Hic est sanguis meus.* Populus. Amen. Sac. addit. *Hæc quotiescunque feceritis, in mei memoriam facite. Vnde recordantes Domine, nos serui tui, sed & populus tuus sanctus,* CHRISTI *tui, Domini autem nostri & Dei, beatæque passionis, atque ab inferis Resurrectionis, sed & gloriosæ in Cœlos Ascensionis.* Clara voce. *Tua ex tuis tibi offerimus, per &c.* Populus. *Te laudamus: Te benedicimus, &c.* Sacerdos adprecatur. *Tua ex tuis offerimus venerandæ Maiestati tuæ de donis tuis & charismatis hostiam puram,*

** S. Crucis consignatio super Calicem similiter est in Mediolanensi Canone Ambrosiano, vt & in Canone S. Barnabæ similiter Latinus legitur mysterium Fidei* Qui, *& quæ sequuntur attexitur* Mandans quoque & dicens, Hæc quotiescunque, *& addens memoriam passionis, Resurrecti & aduentus ad iudicium Sed Latinus Canon, hic consentit Græco S. Petri.*

ἐκφώνως) λάβετε, φάγετε. τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον. (Καὶ ἐπάγει λέγων μυστικῶς.) Ὁμοίως πάλιν μετὰ τὸ δειπνῆσαι, λαβὼν τὸ ποτήριον, καὶ εὐχαριστήσας εὐλόγησεν, ἔδωκε τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ μαθηταῖς, λέγων (ἐκφώνως) Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες. τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου (ὁ λαός) Ἀμήν. (ὁ ἱερεὺς ἐπεύχεται). Ταῦτα ὁσάκις ἂν ποιῆτε, ἐν τῇ ἐμῇ μνήμῃ ποιεῖτε. Ὅθεν μεμνημένοι ὄντες, κύριε, ἡμεῖς οἱ σοὶ δοῦλοι. ἀλλὰ καὶ ὁ λαὸς ὁ ἅγιος τοῦ Χριστοῦ σου, τοῦ κυρίου δὲ ἡμῶν καὶ θεοῦ, τοῦ τε μακαρίου πάθους, καὶ μὴν καὶ τῆς ἐκ τοῦ ᾅδου ἐγέρσεως, ἀλλὰ καὶ τῆς εἰς οὐρανοὺς ἐνδόξου ἀναβάσεως (ἐκφώνως) τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν σοὶ προσφέροντες κτλ* (ὁ λαός) Σὲ ὑμνοῦμεν· σὲ εὐλογοῦμεν (ὁ ἱερεὺς ἐπεύχεται) τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν προσφέρομεν τῇ τιμίᾳ μεγαλωσύνῃ σου, ἐκ τῶν σῶν δωρεῶν καὶ χαρισμάτων, θυσίαν

CAN. LAT. Eccl. Accipite & manducate ex hoc omnes. Hoc est enim Corpus meum. Simili modo postquam cœnatum est, accipiens & hunc præclarum Calicē in sanctas ac venerabiles manus suas; item tibi gratias agens: Bene † dixit, deditq; discipulis suis dicens, Accipite & bibite ex eo oēs. Hic est enim calix sanguinis mei, noui & æterni Testamenti, mysterium Fidei, qui pro vobis, & quæ sequ. Hæc quotiescumque feceritis, in mei memoriam facietis. Vnde & memores, Domine, nos serui tui, sed & plebs tua sancta eiusdem CHRISTI Filij tui Domini nostri, tam beatæ Passionis, necnon & ab inferis resurrectionis; sed & in Cœlos gloriosæ Ascensionis, offerimus præclaræ Maiestati tuæ de tuis donis ac datis, Hostiam †

καθαρὰν, θυσίαν ἁγίαν, θυσίαν ἄμωμον, ἄρτον ἅγιον ζωῆς αἰωνίου, καὶ ποτήριον σωτηρίας ἀενάου· ὑπὲρ ὧν ἵλεῳ καὶ εὐιλάτῳ προσώπῳ ἐπισκέψαι καταξιώσῃς, καὶ προσδεκτὰ ἔχειν, καθὰ κατηξίωσας τὰ δῶρα τοῦ παιδός σου τοῦ δικαίου Ἀβέλ, καὶ τὴν θυσίαν τοῦ πατριάρχου ἡμῶν Ἀβραάμ· καὶ ὥσπερ σοι προσήγαγεν ὁ πρῶτος ἱερεύς σου Μελχισέδεκ ἁγίαν θυσίαν, ἄμωμον προσφοράν, ἱκετεύοντές σε δεόμεθα παντοδύναμε θεέ, κέλευσον ταῦτα διακομισθῆναι διὰ χειρὸς ἁγίου ἀγγέλου σου εἰς τὸ ὑψηλόν σου θυσιαστήριον, ἐνώπιον τῆς θείας μεγαλειότητός σου, ἵνα οἱ ἂν δήποτε ἐκ τούτου τοῦ θυσιαστηρίου μερίδα ἁγίαν τοῦ σώματος τοῦ υἱοῦ σου ἢ καὶ τοῦ αἵματος ληψώμεθα, πάσης ἐπουρανίου εὐλογίας καὶ χάριτος ἐμπλησθῶμεν διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χυ. (Ἐκφώνως.)

puram, † Hostiam † sanctam: Hostiam † immaculatam. Panem † sanctum, vitæ æternæ, & Calicem † salutis perpetuæ: supra quæ propitio ac sereno vultu respicere digneris, & accepta habere, sicuti accepta habere dignatus es munera tua iusti Abel & Patriarchæ nostri Abrahæ, & quod obtulit summus Sacerdos tuus Melchisedech sanctum sacrificium, immaculatam hostiam, supplices te rogamus omnipotens Deus, iube hæc perferri per manus Sācti Angeli tui in sublime Altare tuum * in conspectu diuinæ Maiestatis tuæ, vt quotquot ex hac Altaris participatione sacrosanctum Filij tui † Corpus & † Sanguinem sumpserimus omni benedictione cœlesti & gratia repleamur. Per CHRISTVM Dominum nostrum. Amen.

puram, hostiam sanctam, hostiam immaculatam, panem sanctum vitæ æternæ, & *Calicem salutis perpetuæ. Super quæ propitio & sereno vultu respicere digneris, & accepta habere, sicuti dignatus es, dona pueri tui iusti Abel,* & *sacrificium Patriarchæ nostri Abrahæ: & quemadmodum tibi obtulit primus Sacerdos tuus Melchisedech sanctum Sacrificium & immaculatam hostiam, supplices te rogamus omnipotens* DEVS, *iube hæc administrari* ˢ *per manum sancti Angeli tui in illud sublime altare tuum coram diuina maiestate tua,* ᵗ *vt qui ex hoc altari portionem sacram corporis Filij tui, siue sanguinis sumpserimus, omni cælesti benedictione & gratia repleamur. Per Dominum nostrum* IESVM CHRISTVM. Clara voce.

s *seu*, In ministerium & cultum præsentari.

* In conspectu tremendæ Maiestatis tuæ, habet Ambr. & paulo pòst, Ex hac Altaris sanctificatione, planè sensu eodem, licet in Missæ ordine legatur, participatione. Sic & alibi eiusdem Missæ Ambr. à seipsa variat verba paucula, sed eodem planè sensu cũ Rom. * Hæc sanctæ Crucis signacula extãt & in Ambrosiano.

In primis memento Domine Archiep.

Hic commemorat viuos.

Nobis igitur peccatoribus & indignis famulis tuis, in multitudine tuæ miserationis sperantibus, portionem aliquam & societatem largiri digneris, cum sanctis Apostolis tuis, & martyribus; cum Iohanne, Stephano, Mathæo[a], *Barnaba, Ignatio, Alexandro, Marcellino, Petro, Felicitate, Perpetua, Agatha, Lucia, Agnete, Cecilia, Anastasia, Barbara, Iuliana, gloriosissimorum martyrum quadraginta, & omnium tuorum sanctorum. Quibuscum nos socia, non actiones considerans; sed remissionis peccatorū, quæsumus, veniam dona per* IESVM CHRISTVM *Dominum nostrum, per quem hæc omnia, Domine, bona semper præbes, sanctificas, viuificas, benedicis, & præstas nobis.* [Tenénsque panem sacerdos

[a] Fortè legendum Matthia, suprà enim Matthæi fuit memoria.

* Ad verbum Romano Canoni cōgruit Ambrosianus D. Barnabæ pro mortuis. Vt & Anaphora Syrorū per Andream Masium edita D. Iacobi Canon pro viuis offeres addit, Et in requiem animarum eorum, qui ante nos dormiunt Sic & post Consecrat onē orat vt spirituū orthodoxorū Deus faciat quiescere in regione viuentium, in regno suo, in sinu Abrahæ, &c. Ita & Athenien apud D. Dionysiū Areopagitā.

* Signacula S. Crucis eadem in Ambrosiano.

ἐν προσευχαῖς μνήσθητι κύριε τοῦ ἀρχιεπισκόπου [ἐνταῦθα ἀναφέρει τοὺς ζῶντας.] Ἡμῖν δὲ τοῖς ἁμαρτωλοῖς καὶ ἀναξίοις δούλοις σου, τοῖς εἰς τὸ πλῆθος τοῦ ἐλέους σου ἐλπίζουσι μέρος τι καὶ κοινότητα χαρίσασθαι καταξίωσον μετὰ τῶν ἁγίων σου Ἀποστόλων καὶ μαρτύρων μετὰ Ἰωάννου, Στεφάνου, Ματθαίου, Βαρνάβα, Ἰγνατίου, Ἀλεξάνδρου, Μαρκελλίνου, Πέτρου, Φηλικιτάτης, Περπετούας, Ἀγάθης, Λουκίας, Ἀγνῆς, Κηκιλίας, Ἀναστασίας, Βαρβάρας, Ἰουλιανῆς, τῶν πανενδόξων τεσσαράκοντα μαρτύρων καὶ πάντων σου τῶν ἁγίων, μεθ᾽ ὧν ἡμᾶς σύνταξον, μὴ ἐπισκέπτων τὰς πράξεις, ἀλλὰ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν δεόμεθα ἄφεσιν παράσχου διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, δι᾽ οὗ ταῦτα πάντα, κύριε, ἀεὶ τὰ ἀγαθὰ χορηγεῖς, ἁγιοποιεῖς, ζωοποιεῖς, εὐλογεῖς, καὶ παρέχεις ἡμῖν. (καὶ κρατῶν τὸν ἄρτον ὁ ἱερεὺς κατα-

Meměto etiam Domine famulorum, famularúmque tuarum, qui nos præcesserunt cum signo Fidei, & dormiunt in somno pacis. N. & N * *& quæ sequuntur.* Nobis quoque peccatoribus famulis tuis, de multitudine miserationum tuarum sperantibus, partem aliquam & societatem donare digneris, cum tuis sanctis Apostolis & martyrib. cum Ioanne, Stephano, Matthia, Barnaba, Ignatio, Alexandro, Marcellino, Petro, Felicitate, Perpetua, Agatha, Lucia, Agnete, Cecilia, Anastasia & omnibus sanctis tuis, intra quorum nos consortium, nō æstimator meriti, sed veniæ quæsumus largitor admitte. Per Christum Dominum nostrū. Per quem hæc omnia Domine semper bona creas, sanctificas, † vivificas, † benedicis † & præstas nobis.

σφραγίζει τὸ ποτήριον λέγων) δι᾽ αὐτοῦ, καὶ μετ᾽ αὐτοῦ, καὶ ἐν αὐτῷ ἐστι σοὶ τῷ θεῷ καὶ πατρὶ τῷ παντοδυνάμῳ εἰς ἑνότητα πνεύματος ἁγίου, πᾶσα τιμὴ καὶ δόξα (ἐκφώνως) εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων (ὁ λαός) Ἀμήν. (ὁ ἱερεὺς ἐκφώνως,) εὐξώμεθα (ὁ λαός) τὸ κύριε ἐλέησον, γ. (ὁ ἱερεὺς ἐκφώνως) Ἐκ τῆς θείας διδασκαλίας διδαχθέντες, καὶ ἐκ τῶν σωτηριωδῶν ὑπομνημάτων παιδευθέντες τολμῶμεν λέγειν (ὁ λαός) τὸ Πάτερ ἡμῶν. (ὁ ἱερεὺς ἐκφώνως) Ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα. Εἰρήνη πᾶσι. Τὰς κεφαλάς. (ὁ ἱερεὺς ἐπεύχεται.) Ῥῦσαι ἡμᾶς δεόμεθα κύριε, ἀπὸ παντὸς κακοῦ ἐνεστῶτος καὶ μέλλοντος, πρεσβείαις τῆς ἀχράντου καὶ δεδοξασμένης δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, τῶν μακαρίων σου ἐνδόξων Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου, καὶ πάντων σου τῶν ἁγίων.

Per ipsum & cũ ipso est tibi Deo Patri omnipotẽti, in vnitate Spiritus sancti omnis gloria. Per omnia secula seculorum. Amen. *Oremus.* Præceptis salutaribus moniti & diuina institutione formati, audemus dicere, Pater noster, &c.

Libera nos quæsumus Domine ab omnibus malis præteritis, præsentibus & futuris, & intercedẽte beata & gloriosa semper virgine Dei genitrice Maria cum beatis Apostolis tuis Petro & Paulo atque Andrea, & omnibus sanctis,

signat Calicem dicens:] *Per ipsum, & cum ipso, & in ipso est tibi Deo & Patri omnipotenti in vnitate Spiritus sancti, omnis honor & gloria.* Clara voce. In *secula seculorum.* Populus. Amen. Sacerdos clara voce. *Oremus.* Populus. *Kyrieeleyson.* [1] ter. Sacerdos clara voce. *Diuina doctrina eruditi, & salutaribus admonitionibus docti, audemus dicere.* [2] Populus. *Pater noster.* Sacerdos clara voce. *Quoniam tuum est regnum, & potestas, & gloria. Pax omnibus.* Capita. Sacerdos adprecatur. *Libera nos, quæsumus Domine, ab omni malo,* [3] *præsente, ac futuro, intercessionibus immaculatæ & gloriosæ Dominæ nostræ Deiparæ, semperque Virginis Mariæ, beatorum tuorum gloriosorum Apostolorum Petri & Pauli,* [4] *& omnium sanctorum tuorum, con-*

1 Hic ebrenus, Kyrie eleison, in Liturgia D. Iacobi sic repetitur. In Basiliana quinquies recinitur: cui Diaconus toties orarionè prorum vocorum succinit. Sed in Ambrosiano.

2 Diaconi vox est in Basiliana, vnde hæc supplenda.

3 Sic & in Ambrosiano.

4 Andreæ, additur in Canon, vt & Ambrosianus qui & nomen Diui Ambrosii adtexit.

* Sic Græca, nescio an de prauata, cùm sequentia faueant magis Latino Canoni, in duobus. Certè Romano consentit Ambrosianū

Harum orationum loco habet Romanus Canon preces ad Dominum Iesum Christum, pro Ecclesiæ suæ pace atq; gubernatione. vt & Ambrosianus, qui & alteram subtexit similem. D. Marci Liturgia prolixas habet preces ad sancta communionē Parasceuasticas, quib⁹ ante illud, Sancta Sanctis, subtexit Kyrie eleison ter geminum.

* Sic & in Ambrosiano, vbi additur: Et communicatio. Item illud (offerte vobis pacem) quod vestigiū est prisci illius osculi castiū.

cede pacem in t cordibus nostris, vt protectione miserationis tuæ adiuti, ex nostris eruamur peccatis, & ab omni perturbatione inueniamur securi, Per Dominū nostrum Iesum Christū, cum quo viuis & regnas Deus noster in vnitate Spiritus sancti. Clara voce. In omnia secula seculorum Populus. Amen. Sacerdos orat.* Intende Domine Iesu Christe, Deus noster, de sancto habitaculo tuo. Quære. antè scripta est in D. Basilij Liturgia. Diac. Attēdamus. Sacerdos sustollit panem, dicens: Sancta sanctis. Pop. Vnus Pater sanctus, vnus Filius sanctus, vnus Spirit⁹ sanctus, in vnitate Spirit⁹ sancti, Amē. Deinde legit Cōmunionem, (orationem quę ad sacramEucharistię participationem Populum præparat.) Agnus Dei qui tollis peccatū *Mundi, miserere nobis. Postquam omnes Communionē acceperint, Thymia-

παράσχου εἰρήνην ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, ἵνα τῇ σκέπῃ τοῦ ἐλέους σου βοηθούμενοι, ἐκ τῶν ἡμετέρων ῥυσθῶμεν ἁμαρτιῶν, καὶ ἐκ πάντων θορύβων δὲ ῥεσθῶμεν ἀμέριμνοι, διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ ζῇς καὶ βασιλεύεις ὁ θεὸς ἡμῶν εἰς ἑνότητα πνεύματος ἁγίου. [ἐκφώνως] Εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων (ὁ λαός) Ἀμήν. ὁ ἱερεὺς ποιεῖ εὐχήν. Πρόσχες κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ θεὸς ἡμῶν, ἐξ ἁγίου κατοικητηρίου σου (ζήτει. προεγράφη εἰς τὴν λειτουργίαν τοῦ ἁγίου Βασιλείου. (ὁ διάκονος προσχῶμεν) ὁ ἱερεὺς ὑψοῖ τὸν ἄρτον, λέγων τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις. (ὁ λαός) εἷς πατὴρ ἅγιος, εἷς υἱὸς ἅγιος, ἓν πνεῦμα ἅγιον, εἰς ἑνότητα πνεύματος ἁγίου. [Ἀμήν. Εἶτα λέγει κοινωνικόν.] ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου ἐλέησον ἡμᾶς (καὶ μετὰ τὸ πάντας μεταλα-

da propitius pacem in diebus nostris, vt ope misericordiæ tuæ adiuti & à peccato simus liberi & ab omni perturbatione securi. Per dominum nostrum Iesum Christum Filium tuum, qui tecum viuit & regnat in vnitate Spiritus sancti Deus, Per omnia secula seculorum Amen.

Pax Domini sit semper vobiscum. *Resp.* Et cum spiritu tuo.

Agnus Dei qui tollis peccata Mundi, miserere nobis.

Domine Iesu Christe, qui dixisti Apostolis tuis, Pacem relinquo vobis, &c.

Domine Iesu Christe Fili Dei viui, qui ex voluntate Patris. *& quæ sequuntur.*

βεῖν, ὁ ἱερεὺς θυμιῶν λέγει) ὑψώθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς ὁ θεός. ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἡ δόξα σου. καὶ μετὰ τὸ θυμιάσαι (ἐκφώνως) Εὐλογητὸς ὁ θεὸς ἡμῶν πάντοτε, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. (ὁ λαός.) Πληρωθείτω τὸ στόμα ἡμῶν (ὁ διάκονος) Ὀρθοὶ οἱ μεταλαβόντες τῶν θείων, ἀχράντων, ἐπουρανίων, ζωοποιῶν, φρικτῶν μυστηρίων. ἀξίως ἐπὶ πᾶσιν εὐχαριστῶμεν τῷ

Communio Sacerdotis Postcommunio, (quæ pro tempore variat) est oratio publica quæ sacram sequitur mysteriorum Communionē apud Latinos & Mediolanenses,

κυρίῳ. ἀντιλαβοῦ, σῶσον. καὶ τὰ λοιπά. καὶ ὁ ἱερεὺς εὔχεται) Αὐτὴ ἡμᾶς δεόμεθα, ἡ κοινωνία κύριε, καθαρείους ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος καὶ οὐρανίων ἀγαθῶν ποίησον εἶναι μετόχους· διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ ζῇς καὶ βασιλεύεις ὁ θεὸς εἰς ἑνότητα πνεύματος ἁγίου, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. [ἐκφώνως] Ὅτι σὺ ὁ ἁγιασμὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν (ὁ λαός) Ἀμήν (ὁ διά-

Thymiama ſpargit, dicens: ¹ *Exaltare ſuper cælos Deus, & ſuper omnem terram gloriá tua.* Et poſt Thymiama ſparſum, clara voce. *Benedictus iugiter Deus noſter, nunc, & ſemper, & in omnia ſecula. &c.* Populus. ² Impleatur os noſtrũ. Diac. *Erecti qui diuinorum, immaculatorũ cæleſtium, viuificorum, tremendorum myſteriorum fuimus participes, dignè in omnibus gratias agamus Domino.* Tum illud, *Suſcipe, ſalua.* Tum orat Sacerdos. ³ *Hæc nos, Domine, quæſumus, communio purget ab omni inquinamento carnis & ſpiritus, & cæleſtium bonorum faciat eſſe conſortes: per Dominum noſtrum* IESVM CHRISTVM, *Quicum viuis & regnas Deus in vnitate Spiritus ſancti in ſecula ſeculorum.* Clara voce. *Quoniam tu es ſanctificatio noſtra, & tibi gloriam.* † Populus. Amen.

¹ Hæc inuocatio Christi non legitur in Ambroſiano, ſed poſt preces ad ſanctã Communionem præparãtes cum alijs pijs oratiunculis ſubtexitur. Plenius autem eſt in D. Iacobi Liturgia.

† Tota extat in Chryſoſtomana Cuius loco in Romana & Ambroſiana ſimiles pij voti preces extãt, ad ſanctam Cõmunionẽ præparantes.

² Initium eſt Græcis notæ Liturgicæ orationis, ex qua huc repetebãt. Sic enim ſæpius orat Diacon⁹ apud Chryſoſto. & Baſi.

³ Horũ loco apud Latinos eſt oratio, quę nũc Poſtcom. appellatur.

Diac. *In pace procedamus.* Sacerdos retro precatur. *Benedictus Deus, per quem immaculatum corpus & sanguinem ipsius participare dignati sumus, ipse benedicat & custodiat nos omnes, & dignos faciat cælesti suo regno, nunc & semper, & in omnia secula seculorum, Amen.*

Deinde, *Plenitudo legis & Prophetarum, &c.*

1 Tota exstat in Chrysostomiana, à Leone Tusco reddita. Vnde liquet hanc D. Petri Liturgiā variis olim fuisse pensum hominum additamentis religiose excultam.

2 In D. Marci Liturgia post illud, Pax omnibus, sequitur, ὁ ἀπολύει, dimittit populum, siue legit ἀπολυτικόν, Dimissorium, siue Orationē qua populo abituro precatur bene, Benedictus De^9.

Hic finitur Liturgia sancti Apostoli Petri.

κινος) ἐν εἰρήνῃ προσέλθωμεν (ὁ ἱερεὺς λέγει εὐχὴν ὄπισθεν) Εὐλογητὸς ὁ θεός, δι' οὗ τὸ ἄχραντον αὐτοῦ σῶμα, καὶ τὸ τίμιον αὐτοῦ αἷμα μεταλαβεῖν καταξιώθημεν, αὐτὸς εὐλόγησον καὶ διαφύλαξον πάντας ἡμᾶς, καὶ ἀξίους ποίησον τῆς ἐπουρανίου σου βασιλείας, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. Εἶτα τὸ πλήρωμα τοῦ νόμου καὶ τῶν.

Initium S. Euangelii secundum Ioannem. Sic & in Ambrosiano.

καὶ τελεῖται) ἡ Λειτουργία τοῦ ἁγίου Ἀποστόλου Πέτρου.

ANNOTATIONES IN LITVRGIAM D. PETRI APOSTOLI,

VVilhelmo Lindano, Episcopo Gandau. autore.

Oratio ad panis propositionem.

Pag. 4.

Idem est exordium Missæ Latinæ, & huic D. Petri Liturgiæ

Offertorium est Apostolicæ Missæ initiū quæ Fideles siue baptizatos tantum habet.

Missa Catecumenorum quos olim erudiebat.

IDem est Romanæ Missæ exordium, si quis incorrupto æstimare velet iudicio. Licet enim ea passim nunc rēponsexordium capere videatur a sacra Cofessione de cor in Altari, tamen Romana Missa, quæ non priuatim, sed publice ac legitimè, si antiquitatem Apostolicam spectes, agitur, initium habet ab ista, cuius Liturgia D. Petri meminit, oblatione siue præsentatione atque illatione panis ad sacrum Altare per Diaconū facta Reliqua enim omnia seorsim more publico extra altare tunc Romæ (vt olim) geruntur, ad quod tum demum accedit Sacerdos, quādo Offertorium est legendum siue post Euangeliū, & Apostolicum symbolum decantatum. Post Missam enim Catecumenorū, siue totius scholæ audientium, & nerguminenorum atque Pœnitentium, ista oritur Missa, quæ Fidelium olim vocabatur quæ a priori diuini Officij parte discreta erat, & Catecumenorum vulgò dicebatur, quibus erudiendis & in Christo educandis atque formandis vacabat potissimum. Eundem in modum & D Marci Euāgelistæ Liturgia suum habet exordium à Missa Fidelium [*sicut orat ad lauenam.* Hæc ad religiosam Christiani sacrificij parasceuen pertinent, vt & alia multa in quibus & Latini, immo & Græci ipsi non parum variant, cum magis sint priuatæ pietatis ac religiosæ meditationis, quam Apostolicæ traditionis. sic & illud *Vnus militum, &c.* eodē pertinet, sicut & plurima alia Parasceuastica, quod amplius non monebimus Hæc qui desiderat videre paulatim a SS Patribus aucta, consulat Basilianam, aut Chrysostomianā à nobis pridem conuersam, vbi pleniora omnia, & castigatiora de

Græco expressa, quàm habet Erasmus. Certè & Latinis olim fuit vsitata similis oratio, quæ huius militis, effusi- que in Cruce sanguinis meminit. Fa etiamnum exstat in antiquissimo codice Reuerendissimi Domini Aug. Card. Truchessij, quem anno 57. Dilingæ, quando SS. Theologiæ Professorem cum Reuerendo admodũ viro D. Petro Soto agebamus, nobis descripsimus. Titulus erat: *Codex benedictionum & consecrationum Ecclesiæ.* In eo sic legitur: Post acceptum Calicem (ante consecrationẽ legitur) Domine Iesu Christe qui in Cruce positus, de latere tuo sanguinem & aquam, vnde tibi Ecclesiam consecrates, manare voluisti, suscipe hoc sacrificium, &c. Sic & in antiquis * Diptychis Ecclesiæ S. Georgij, quæ in litore maris Oceani, siue Bysschagiæ, apud Portugallette, videre est similem precandi formulam. Erant distincta, scilicet duæ tabellæ altæ, hoc est plicatiles duæ valuulæ, quæ post sacrificium claudebantur. hæc antiquissima certè manu descripta, & passim exoleta, Missæ Latinæ Canonẽ continebãt. A Præfatione quam vocat Ecclesia. Vbi post Præfationem die Pentecostes sic legitur: Miscetur aqua cum vino. De latere Domini nostri sanguis & aqua exisse perhibetur, & ideo pariter commiscemus. Misericors Deus vtrumque ad medelam animarum nostrarum sanctificare dignetur. Quod in Græco exemplari nostro legitur αἷμα, proculdubio est scribæ lapsus, turpisque menda, quales non paucæ occurrũt in nouitijs scribarum ætatis nostræ apographis & descriptis. Græci enim studiosi, lucro & quæstui nõ parum dediti, passim magis τῇ ταχυγραφίᾳ, quam ὀρθογραφίᾳ student, vt & in Italia nobis viri doctissimi sunt cõquesti. vnde parum solliciti de conferendis ad prototypon exemplaribus, emptori obtrudunt libellos malè castigatos, & interdum mutilatos; istud huic nostro exemplari euenisse liquet hoc loco, & aliquot subsequẽtibus. *Deinde erat precum Propositionis siue Oblationis Panis & Vini. Domine Deus noster.* In huius locum Latinus Canon Roman. nunc habet, Suscipe sancta Trinitas. quæ sola ex alijs nũc legitur, cùm olim varia solerẽt recitari, quæ Græcis magis videntur respondere. Sed hæc, vt diximus, priuatæ fuerint precatis. Ideoque pro loco & tẽpore variè à varijs adhibita. *Tres facit Pœnitentias.* Videtur accipiendum de tribus in

Diptycha etiamnum Lindanæ visa in Bysschagia Hispania, quæ à situ nomen habet Germanicũ, olim Asturia.

Græcum exemplar Lindani non est castigatum.

Pag. 15.

in terram geniculationibus, quæ præ reuerentiæ causa in Dei cultum & religiosam venerationem fiebant, vt & in Liturgia diui Chrysostomi non semel occurrit. Latinis appellantur Prostrationes, veniæ, &c. Quòd sacerdos suæ sibi conscius fragilitatis, lapsuum & indignitatis, animo non minus quàm humili corpore sibi à clementissimo Patre veniam postulat, ac pro reatuum culpa sibi merita deprecatur supplicia. *Sursum corda.* Initium est Præfationis Sacerdotalis ad sacram actionem, siue cælestium diuinorum mysteriorum consecrationem, qua mentes auditorum à terreois ad diuina cælestiáque meditanda excitatur. Quod apud Græcos legitur. [*Populus* Habemus ad Dominum,] Apostolicæ antiquitatis nota est. Sic enim olim tota respondebat Ecclesia apud posteriores, Clerus & populus sicuti & in hunc vsque diē apud Mediolanenses audire est illū Threnum, Kyrie eleison) vnà cū Clero etiam pias clara voce ingeminare matronas. Postea verò non sine causa soli Clero hoc respondendi officium est commissum, quod nunc passim solis relinquitur cantoribus aliquot, ita omnibus paulatim in deterius degenerantibus. *Sanctus, Sanctus, Sanctus.* Hoc Trishagion Latinis & Græcis delibatū est, partim ex Angelica illa D. Esaiæ visione, partim ex Mosaica diuorū festorū celebratione. *Hic commemorat Dormientes.* Quæ hîc oriatur mēdæ suspicio, quòd non diserta fiat piorum in fine defunctorū fratrum memoria, vide cap Apocal 2. vbi diffusè hanc rem discussimus. Quod post absolutam Christiani sacrificij actionem, modò Latine legimus Euangeliū D. Iohannis Apostoli, aut aliud subinde, quando in Dominicam solēne incidit festum, non est à nouitiis excogitatum Inuenimus in antiquissimis Græcorum Liturgiæ formulis post Ἀπολυσιν, quod nos dimissoriū dicamus, à missione populi, siue à dimittendo, post peractum sacrificium popolo. pios Patres legisse quædam quæ appellant, ὀπισθεν, quasi dicas electionē quæ post est recitandi, alij reddendū contendunt vaticinium, quòd olim aliqua legebatur Prophetia post absolutum Christianum sacrificiū ad pios populi discessuri animos in fide constabiliendos, sed quod postremo recitabatur.

Pag 16. / Pag 20.

FINIS.